

Парчевська Д.В.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

СИМВОЛІКА КОЛЬОРІВ

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Незаперечним фактом є те, що людина, кожного дня перебуваючи в оточенні різноманітних кольорів, знаходиться під їх безпосереднім впливом. Вчені та психологи, котрі присвятили життя глибокому вивченню даної теми, дійшли висновку, що колір може змінювати емоційний стан людини, її настрій та самопочуття [3, с. 73]. Спроби зрозуміти природу впливу кольору існували задовго до початку природничо-наукового періоду досліджень. Вони були обумовлені широкими символічними, релігійними, міфологічними уявленнями про світ і знаходили своє відображення у мистецтві різних народів, в тому числі мистецтві України.

Тема дослідження семантики кольору у витворах українського народного мистецтва є актуальною і у наш час та потребує більш широкого аналізу та розкриття. Перш за все це пов'язано з різноманіттям символіки, що пов'язувалася з тим чи іншим кольором та могла змінюватися під впливом історично-культурних подій.

Проблемою символіки кольорів займалися такі визначні філософи, вчені та мистецтвознавці різних епох, як Арістотель, І. Гете, Р. Декарт, Леонардо да Вінчі, Р. Гук, В. Кандинський. Аналіз попередніх публікацій та наукових джерел засвідчує, що проблема семантики кольору продовжує бути об'єктом зацікавлення сучасних дослідників, серед яких Б. Базима та Т. Печенюк [2]. Проте такий аспект як семантика кольорів у декоративно-прикладному мистецтві України потребує більш детального аналізу та систематизації.

Метою статті є дослідження значень кольорів у творах декоративно-прикладного мистецтва України та аналіз впливу на них історико-культурних факторів.

Декоративно-прикладне мистецтво займало провідну роль у творчості українського народу, адже не тільки дозволяло художньо-естетично оформити матеріальне оточення тогочасних українців, а

містило в собі сакральні значення та символи, котрі виражались за допомогою орнаменту, кольору, матеріалу. До основних видів народного і декоративно-прикладного мистецтва належать: побутова та декоративна кераміка, скло, килимарство та ткацтво, вишивка, різьблення, розписи, іграшки, писанки. Колір традиційно має зв'язок із обрядами міфологією та релігією. Найчастіше кольорам надавались характеристики, які асоціативно були пов'язані з його роллю в природі: зелене – весна, пробудження, надія; синє – небо, чистота; жовте – сонце та життя; червоне – вогонь і кров; чорне – темрява, страх. Кольором підкреслювали обрядові функції одягу, вказували на вік, сімейний і матеріальний стани. У художніх розписах, як правило, користувалися чистими немішаними фарбами.

Одяг, а саме українська традиційна вишивка, котра його прикрашала – особливий вид мистецтва українського народу, історія якого сягає у глибину віків. Вишиванням в Україні традиційно займалися жінки, готуючись до заміжжя, дівчина повинна була мати певну кількість власноруч вишитих сорочок, що характеризували її майстерність та працьовитість. Вишивки, залежно від місцевості, відрізнялися між собою технікою виконання, колірною гаммою, орнаментикою. Проте спільним для багатьох із них було поєднання чорного і червоного кольорів, яке наділяло великою емоційною силою мистецькі вироби, в яких застосовувалася. В. Кандинський [1] зазначав, що це сполучення «означає найвищу напругу людських сил, трагізм життя».

У вишиванні українці найчастіше використовували такі кольори як червоний, чорний, білий, жовтий і синій. Рушник або одяг, вишитий червоними нитками, є найактивнішим оберегом може поглинати негативну енергію. Цей колір підкреслює енергію життя, агресію, любов, тому є основним у весільних костюмах як і чоловічих, так і жіночих. Чорний найчастіше трактується як колір, пов'язаний із смутком та горем, проте в деяких регіонах він – символ багатства землі та плодючості. Найчастіше одяг з таким орнаментом вдягали під час посту. Зелений колір найчастіше зустрічається у вишивці Гуцульщини, Поділля та Західної України, він символізує природне джерело життя. Жовтий – сонячне проміння та радість життя, зустрічається у вишивці Гуцульщини та Закарпаття.

Традиційно українські майстри займалися килимарством, орнаментальне наповнення яких поділялось на квіткове або геометричне. Їх характерні форми та композиційні особливості залежали від регіону

України, в якому створювались. Створюючи геометричний килим, майстри найбільшу увагу приділяли кольору, найчастіше обирали чорний, малиновий, червоний, іноді коричневий, синій, сірий, жовтий. При створення квіткових полотен перевагу надавали різноманіттю барв, барвистості та багатству колірних поєднань.

Художній розпис займає особливе місце у художній спадщині українського народу, найбільш унікальним його проявом є обрядовий розпис писанок до свята Великодня. Писанки беруть свій початок від прадавніх вірувань язичницьких народів, перші з них створювалися до свята Весни. Залежно від регіону існують відмінності в композиції декору та кольоровій гамі. Найбільш поширеним є використання таких 7 кольорів:

- червоний – добро та радість життя, за традицією писанки червоного кольору символізували Воскресіння, жертвенність;

- чорний – зазвичай використовується як тло, підкреслює силу інших кольорів, є символом нескінченності життя людини, буття після смерті;

- жовтий – уособлення небесного світила, багатства зібраного урожаю, такі писанки захищали від лихого;

- білий – символ безгрішного життя;

- зелений – втілення весни, воскресіння природи, надії та життя, символізував пробудження природи від довгого зимового сну;

- коричневий – символізує землю та її приховану життєдайну силу;

- синій, блакитний – символічне відображення неба.

Відомо, що однією із найбільш відомих творчих діяльностей українських майстрів є художній розпис інтр'єрів та екстер'єрів осель. Стіни і печі розписувалися для краси яскравими квітами і ягодами. Такі візерунки мали і магічне значення: вважалося, що вони оберігають родину від нечистої сили. Славилися своїми розписами майстри Одеської, Херсонської, Полтавської областей, а особливо село Петриківка Дніпропетровської області. Ажурність і легкість Петриківського розпису відома у всьому світі. Фарбу виготовляли із природних барвників (ягід та квітів), міцності їй надавала суміш яєчного жовтка із молоком.

Знання властивостей кольорів є центральним у побудові композиції петриківського орнаменту: згори наносять легші, а знизу – важчі. Вибір традиційних кольорів петриківського розпису, як зазначає Шестакова О. [3, с. 176], доволі обмежений: найчастіше майстри працюють із червоною (вогонь життя, сила духу), синьою (мудрість, спокій), жовтою

(багатий врожай), коричневою (земля-годувальниця), зеленою (пробудження), білою (символ чистоти). Фарби ніколи не змішуються одна з одною.

Отже, колір завжди був невід'ємною частиною символіки українського народного мистецтва, тісно пов'язаною із релігією та вірою у сили природи. Використання кольору в декоративно-прикладному мистецтві України виявляє художньо-образний зміст предметів побуту, одягу та ритуальних предметів.

Список використаних джерел:

1. Колір у народному та декоративному мистецтві України: веб-сайт. URL: https://www.koloristika.in.ua/t_kdm.php (дата звернення: 20.11.2020)
2. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ : Грані-Т, 2013. 191 с.
3. Шестакова О. Петриківський розпис. Київ : Мистецтво, 2016. 240 с.

Сад Н.О.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

СТАНОВЛЕННЯ ЛІРИЧНОГО ПЕЙЗАЖУ В УКРАЇНІ

До XIX століття пейзаж в українському образотворчому мистецтві не набув значення самостійного жанру, відіграючи підпорядковану роль конкретизованого тла у різного роду фігуративних композиціях. Роль пейзажного мотиву в давньому мистецтві обумовлювалася необхідністю відтворити середовище, в якому перебував і діяв персонаж. З поширенням реалістичних тенденцій це середовище дедалі більше стало центром художнього осмислення і естетичної насолоди. Український ландшафт, мальовничі місця посідали усе вагомніше змістово-образне місце у творах живописців. І. Рудковича, Й. Конзелевича, В. Боровинського, використовували й емоційне ставлення художників до української природи. Це завжди трохи піднесене, поетичне зображення подій і настроїв персонажів [4, с. 142].

Виділення пейзажу з тематичних творів було тривалим процесом в загальному контексті жанрової диференціації. Одним з вирішальних